

KREIKANOPISKELIJAN UUSI TESTAMENTTI

OSA 1

Matteuksen evankeliumi

1. Korinttilaiskirje 1-2

Galatalaiskirje

Filippiläiskirje

Jaakobin kirje

Mikko Sivonen - Mikko Tassia

Agricola teologinen instituutti
The Word for the World -raamatunkäännöskonsultit

Espoo, 2017

ISBN 978-952-68147-4-2 (sid.)
ISBN 978-952-68147-5-9 (PDF)

Copyright: © Mikko Sivonen 2017
© Mikko Tassia 2017

Kustantajat: Agricola teologinen instituutti (www.ati.fi)
The Word for the World –raamatunkäännöskonsultit
(www.twftwf.weebly.com)

Kreikankielinen teksti: SBLGNT
Copyright © Society of Biblical Literature.

Painopaikka: Copy Shop Oy, Espoo 2017

Kansi: Miska Wilhelmsson

Tilaukset: twftw.finland@gmail.com

Alkukielistä Uutta testamenttia on helppo lukea. Lauseet ovat yksinkertaisia, tavallisen ihmisen ymmärrettäviksi tarkoitettuja. Monelle teologille haasteeksi nousee sanasto: kun kreikan sanoja ei muista, lukeminen hidastuu tai pysähtyy. *Kreikanopiskelijan Uusi testamentti* auttaa mainiolla tavalla tämän kynnyksen yli. Näin Uusi testamentti avautuu teologille aitona ja värikkäänä. Suosittelen tätä teosta lämpimästi jokaisen teologin työkalupakkiin.

Lauri Thurén, TT
eksegeetiikan professori, Itä-Suomen yliopisto

Uuden testamentin lukeminen alkukielillä edellyttää riittävää kreikan taitoa. Toisaalta sanavaraston haltuun ottaminen vaatii aikaa. Sivosen ja Tassian teos on hyvä apuneuvo kreikankielistä Uutta testamenttia luettaessa, sillä se antaa lukijalle suomennokset harvinaisemmista sanoista. Tällä kirjalla lukeminen etenee pienemmälläkin sanavarastolla.

Niko Huttunen, TT
dosentti, Uuden testamentin kreikan yliopistonlehtori (ma), Helsingin yliopisto

Sivosen ja Tassian kirjoittama uusi kirja jatkaa kreikankielisen Uuden testamentin opiskelijoille suunnattujen apuvälineiden, ”Schlüsseleiden” eli avainten, sarjaa. Teksti ja sanakirja on koottu näppärästi yhteen. Ehkä on hyvä, että täydellistä kieliopillista määrittelyä ei anneta – näin opiskelijan tulee hankkia perustaito kieliopillisen muodon tunnistamisessa. Jokaisen sanan kohdalla ei kuitenkaan tarvitse selata sanakirjaa erikseen. Toivon, että tällainen uusi apuneuvo innostaa yhä useampia perehtymään Uuteen testamenttiin alkukielellä.

Timo Eskola, TT, FT
dosentti, Helsingin yliopisto
tutkija, Suomen teologinen instituutti

Uuden testamentin opiskelijalla on monia haasteita. Tekstit on kirjoitettu meille vieraassa kulttuuriympäristössä ja kielellä, joka meille suomalaisille ei aina avaudu helposti. Vaikka kreikankielisen tekstin lukeminen vaatii muutakin kuin sanakirjan ja kieliopin tuntemusta, niiden avulla on mahdollista päästä lähemmäs kirjoittajan ajatuksia ja tarkoitusta. *Kreikanopiskelijan Uusi testamentti* on hyvä apuväline sekä tenttiin valmistautuvalle että saarnatekstiin tutustuvalla. Siinä on kunkin sivun alaosassa annettu harvemmin esiintyvien sanojen merkitykset. Tämä vähentää tarvetta selata sanakirjaa, mikä nopeuttaa tekstiin syventymistä.

Tekstihän ei ole vain peräkkäin aseteltuja sanoja, vaan kullakin sanalla on erityinen merkityksensä lauseen kokonaisuudessa. Näin lukija joutuu miettimään kunkin sanan osalta sen merkitystä juuri tässä lauseyhteydessä; eikä pelkästään lauseyhteydessä, vaan laajemmassa tekstiyhteydessä. Näin tekstin alla olevista merkitysvaihtoehdoista on

valittava tähän lauseyhteyteen sopiva merkitys. Usein kysymys on palapelistä, jossa jokainen pala vaikuttaa toisiin paloihin – ja sanakirjassa olisi pidettävä monta sivua auki samalla kertaa. Tähän tilanteeseen *Kreikanopiskelijan Unsi testamentti* tarjoaa suuren avun.

Matti Liljeqvist, teol.lis.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO.....	6
ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ.....	8
ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α 1-2.....	98
ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ.....	104
ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ.....	115
ΙΑΚΩΒΟΥ.....	126
ΣΑΝΑΣΤΟ.....	138

JOHDANTO

Kreikanopiskelijan Uusi testamentti on tarkoitettu apuvälineeksi kreikankielisen Uuden testamentin opiskelijalle, joka haluaa päästä kreikan kieliopin ja perussanaston hallinnasta eteenpäin tekstin sujuvaan lukutaitoon.

Valitettavan monen Uuden testamentin kreikan opiskelijan alkuinnostus lopahtaa siihen tosiasiaan, että harvemmin esiintyvien sanojen määrä on varsin laaja, ja sanakirjojen käyttö on aikaa vievää puuhaa. Näin varsinaisen tekstin sujuva lukeminen ja tekstin ymmärtäminen kärsii. Tietokoneohjelmat ovat tässä tulleet avuksi, mutta ne eivät kuitenkaan korvaa mukana kuljetettavan kirjan tarvetta.

Kreikanopiskelijan Uusi testamentti on suunnattu jokaiselle Uuden testamentin alkutekstistä kiinnostuneelle, mutta erityisesti pastoreille ja teologian opiskelijoille, joiden kiinnostus Raamatun alkukieliin on tutkimusten mukaan viime aikoina huolestuttavasti vähentynyt. Raamatun opettajien asiantuntemuksen puute Raamatun kielissä vaikuttaa luonnollisesti myös heidän opetuksensa laatuun ja seurakunnan hengelliseen kasvuun.

Kreikanopiskelijan Uusi testamentti pyrkii rohkaisemaan lukijaa astumaan kielen teoriasta itse Uuden testamentin kreikankieliseen tekstimaailmaan. Kieltä oppii kunnolla vain lukemalla varsinaista tekstiä.

Kirja sisältää Uuden testamentin kreikankielisen tekstin, kirjan lopussa useammin kuin 30 kertaa Uudessa testamentissa esiintyvien sanojen kreikkalais-suomalaisen sanaston sekä tekstin yhteydessä esiintyvät alaviitteet tätä harvemmin esiintyviin sanoihin. Näin lukijan aika ei mene harvemmin esiintyvien sanojen merkitysten etsimiseen sanakirjasta, vaan hän voi kieliopin ja yleisimmin esiintyvät sanat osattuaan siirtyä suoraan tekstin pariin ja tarvittaessa katsoa itselleen tuntemattomien sanojen merkitykset alaviitteistä.

Sanastossa olemme käyttäneet apuna teol. lis. Matti Liljeqvistin Uuden testamentin kreikka-suomi sanakirjaa, mistä Matille suuri kiitos. Emme ole ottaneet mukaan kaikkia sanakirjan sanojen suomenkielisiä vastineita, vaan poimineet nähdäksemme tavallisimmat tai kontekstiin kuuluvat merkitykset. Näin tekstiyhteyteen kuulumattomat tai muuten harvinaisemmat sanamerkitykset eivät haittaa tekstin lukemista. Alaviitteistä selviää substantiivien genetiivimuoto ja suku sekä sanojen esiintymistiheys Uudessa testamentissa.

Kreikanopiskelijan Uusi testamentti pohjautuu SBLGNT:n¹ tekstiin, joka on yksi uudemmista käytössä olevista tekstilaitoksista. Olemme päätyneet sen käyttöön, koska yleisemmin

¹ Society of Biblical Literature Greek New Testament

käytetyn Nestle-Alandin tekstin käyttöoikeus on hankalammin saatavissa. Tekstien eroista huolimatta Uuden testamentin kreikan opiskelijalle tästä ei ole suurta haittaa. Lisäksi on hyvä huomata, että Uuden testamentin kreikankielisten käsikirjoitusten erot ovat lukumäärästään huolimatta suurimmalta osin vähämerkityksisiä. Tekstit ovat 98 % samanlaisia eikä eroilla ole merkitystä Uuden testamentin sanoman tai kristillisen opin kannalta.

Kreikanopiskelijan Uusi testamentti on suomalaisella kielialueella ensimmäinen laatuaan. Tämä ensimmäinen osa käsittää Matteuksen evankeliumin, 1. Korinttilaiskirjeen luvut 1 ja 2, Galatalaiskirjeen, Filippiläiskirjeen sekä Jaakobin kirjeen. Nämä tekstit ovat ainakin aikaisemmin vastanneet Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan *Kreikankielinen Uusi testamentti* –nimisen kurssin opintovaatimuksia. Toivomme teoksemme auttavan ja edistävän Uuden testamentin lukemista alkukielellä. Tarkoituksemme on jatkaa sarjaa käsittämään koko Uuden testamentti.

“ἕως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει , τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ” (1. Tim 4:13).

Espoossa 1.9.2017

Mikko Sivonen ja Mikko Tassia

1:1 Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ. 2 Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ³, Ἰσαάκ³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ⁴, Ἰακώβ⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, 3 Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρῆς⁵ καὶ τὸν Ζάρα⁶ ἐκ τῆς Θαμάρ⁷, Φαρῆς⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρώμ⁸, Ἑσρώμ⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ⁹, 4 Ἀράμ⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ¹⁰, Ἀμιναδάβ¹⁰ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών¹¹, Ναασσών¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών¹², 5 Σαλμών¹² δὲ ἐγέννησεν τὸν Βόες¹³ ἐκ τῆς Ραχάβ¹⁴, Βόες¹³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωβήδ¹⁵ ἐκ τῆς Ρούθ¹⁶, Ἰωβήδ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί¹⁷, 6 Ἰεσσαί¹⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα.

Δαυὶδ Ἦ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα¹⁸ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου¹⁹, 7 Σολομών¹⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ροβοάμ²⁰, Ροβοάμ²⁰ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά²¹, Ἀβιά²¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσάφ²², 8 Ἀσάφ²² δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ²³, Ἰωσαφάτ²³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ²⁴, Ἰωράμ²⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίας²⁵, 9 Ὀζίας²⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωαθάμ²⁶, Ἰωαθάμ²⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχάζ²⁷, Ἀχάζ²⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν²⁸, 10 Ἐζεκίας²⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ²⁹,

¹ βίβλος, -ου, (f.) < 10 > kirja, luettelo, βίβλος γενέσεως: sukluettelo.

² γενέσεις, -εως, (f.) < 5 > syntyminen, syntymä.

³ Ἰσαάκ, (m.) < 20 > Isak.

⁴ Ἰακώβ, (m.) < 27 > Jaakob.

⁵ Φάρης, (m.) < 3 > Peres.

⁶ Ζάρα, (m.) < 1 > Serah.

⁷ Θαμάρ, (f.) < 1 > Tamar.

⁸ Ἑσρώμ, (m.) < 3 > Hesron.

⁹ Ἀράμ, (m.) < 2 > Ram.

¹⁰ Ἀμιναδάβ, (m.) < 3 > Amminadab.

¹¹ Ναασσών, (m.) < 3 > Nahson.

¹² Σαλμών, (m.) < 2 > Salma.

¹³ Βόες, (m.) < 2 > Boas.

¹⁴ Ραχάβ, (f.) < 1 > Rahab.

¹⁵ Ἰωβήδ, (m.) < 3 > Obed.

¹⁶ Ρούθ, (f.) < 1 > Ruut.

¹⁷ Ἰεσσαί, (m.) < 5 > Isai.

¹⁸ Σολομών, -ώνος, (m.) = Σολομών, -ώντος < 12 > Salomo.

¹⁹ Οὐρίας, -ου, (m.) < 1 > Uria.

²⁰ Ροβοάμ, (m.) < 2 > Rehabeam.

²¹ Ἀβιά, (m.) < 3 > Abia.

²² Ἀσάφ, (m.) < 2 > Asaf.

²³ Ἰωσαφάτ, (m.) < 2 > Josafat.

²⁴ Ἰωράμ, (m.) < 2 > Joram.

²⁵ Ὀζίας, -ου, (m.) < 2 > Ussia.

²⁶ Ἰωαθάμ, (m.) < 2 > Jotam.

²⁷ Ἀχάζ, (m.) = Ἀχάς < 2 > Ahas.

²⁸ Ἐζεκίας, -ου, (m.) < 2 > Hiskia.

²⁹ Μανασσῆς, -ῆ, (m.) < 3 > Manasse.

ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ

Μανασσή²⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν ᾿Αμώ³⁰, ᾿Αμώ³⁰ δὲ ἐγέννησεν τὸν ᾿Ιωσίαν³¹, 11 ᾿Ιωσίας³¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν ᾿Ιεχονίαν³² καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας³³ Βαβυλῶνος³⁴.

12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν³³ Βαβυλῶνος³⁴ ᾿Ιεχονίας³² ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ³⁵, Σαλαθιήλ³⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβαβέλ³⁶, 13 Ζοροβαβέλ³⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν ᾿Αβιούδ³⁷, ᾿Αβιούδ³⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν ᾿Ελιακίμ³⁸, ᾿Ελιακίμ³⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν ᾿Αζώρ³⁹, 14 ᾿Αζώρ³⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ⁴⁰, Σαδώκ⁴⁰ δὲ ἐγέννησεν τὸν ᾿Αχίμ⁴¹, ᾿Αχίμ⁴¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν ᾿Ελιούδ⁴², 15 ᾿Ελιούδ⁴² δὲ ἐγέννησεν τὸν ᾿Ελεάζαρ⁴³, ᾿Ελεάζαρ⁴³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν⁴⁴, Ματθάν⁴⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν ᾿Ιακώβ⁴⁵, 16 ᾿Ιακώβ⁴⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν ᾿Ιωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας⁴⁶, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος χριστός.

17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ ᾿Αβραάμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες⁴⁷, καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας³³ Βαβυλῶνος³⁴ γενεαὶ δεκατέσσαρες⁴⁷, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας³³ Βαβυλῶνος³⁴ ἕως τοῦ χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες⁴⁷.

18 Τοῦ δὲ ᾿Ιησοῦ χριστοῦ ἡ ᾿γένεσις² οὕτως ἦν. ᾿μνηστευθείσης⁴⁸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας⁴⁶ τῷ ᾿Ιωσήφ, πρὶν⁴⁹ ἢ συνελθεῖν⁵⁰ αὐτοὺς εὐρέθη ἐν γαστρὶ⁵¹ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. 19 ᾿Ιωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν ᾿δειγματίσαι⁵², ἐβουλήθη λάθρα⁵³ ἀπολῦσαι αὐτήν. 20 ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος⁵⁴ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ⁵⁵ ἐφάνη αὐτῷ λέγων· ᾿Ιωσήφ υἱὸς Δαυὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν

³⁰ ᾿Αμών, (m.) Aamon.

³¹ ᾿Ιωσίας, -ου, (m.) < 2 > Josia.

³² ᾿Ιεχονίας, -ου, (m.) < 2 > Jekonja.

³³ μετοικεσίᾳ, -ας, (f.) < 4 > maastamuutto, siirtäminen, pakkosiirto.

³⁴ Βαβυλών, -ῶνος, (f.) < 12 > Babylon, Babylonia.

³⁵ Σαλαθιήλ, (m.) < 3 > Sealtiel.

³⁶ Ζοροβαβέλ, (m.) < 3 > Serubbabel.

³⁷ ᾿Αβιούδ, (m.) < 2 > Abihud..

³⁸ ᾿Ελιακίμ, (m.) < 3 > Eljakim.

³⁹ ᾿Αζώρ, (m.) < 2 > Asur.

⁴⁰ Σαδώκ, (m.) < 2 > Sadok.

⁴¹ ᾿Αχίμ, (m.) < 2 > Jakin.

⁴² ᾿Ελιούδ, (m.) < 2 > Elihud.

⁴³ ᾿Ελεάζαρ, (m.) < 2 > Eleasar.

⁴⁴ Ματθάν, (m.) < 2 > Mattan.

⁴⁵ ᾿Ιακώβ, (m.) < 27 > Jaakob.

⁴⁶ Μάρια, -ας, Μαριάμ, (f.) < 54 > Maria.

⁴⁷ δεκατέσσαρες, < 5 > neljätoista.

⁴⁸ μνηστεύω, < 3 > kosia, (pass.part.) kihlattu.

⁴⁹ πρὶν, < 13 > ennen kuin, πρὶν ἢ: ennen kuin.

⁵⁰ συνέρχομαι, < 30 > tulla yhteen, kokoontua; muuttaa yhteiseen kotiin, vahvistaa avioliitto.

⁵¹ γαστήρ, -τρός, (f.) < 9 > vatsa, sisukset, kohtu, ἐν γαστρὶ ἔχω: olla raskaana.

⁵² δειγματίζω, < 2 > julkistaa, häpäistä julkisesti, paljastaa jnk todellinen luonne, saattaa häpeään.

⁵³ λάθρα, < 4 > salaa, salaisesti, kaikessa hiljaisuudessa.

⁵⁴ ἐνθυμέομαι, < 2 > miettiä mielessään, pohtia, ajatella.

⁵⁵ ὄναρ, (n.) < 6 > uni, uneksiminen, unennäkeminen, κατ' ὄναρ: unessa.

Ἦ Μαρίαν⁴⁶ τὴν γυναῖκά σου, τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου· 21 τέξεται⁵⁶ δὲ υἷόν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. 22 τοῦτο δὲ ὄλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥῆθὲν Ἦ ὑπὸ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· 23 Ἰδοὺ ἡ παρθένος⁵⁷ ἐν γαστρὶ⁵¹ ἔξει καὶ τέξεται⁵⁶ υἷόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ⁵⁸. ὃ ἐστιν μεθερμηνευόμενον⁵⁹ Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. 24 Ἦ ἐγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου⁶⁰ ἐποίησεν ὡς προσέταξεν⁶¹ αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· 25 καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν⁵⁶ Ἦ υἷόν· καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

2:1 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλέεμ¹ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι² ἀπὸ ἀνατολῶν³ παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα 2 λέγοντες· Ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς⁴ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα⁵ ἐν τῇ ἀνατολῇ³ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. 3 ἀκούσας δὲ Ἦ ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης ἔταράχθη⁶ καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, 4 καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ἐπυνθάνετο⁷ παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. 5 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· Ἐν Βηθλέεμ¹ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου· 6 Καὶ σύ, Βηθλέεμ¹ γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς⁸ ἐλαχίστη⁹ εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν¹⁰ Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος¹¹, ὅστις ποιμανεῖ¹² τὸν λαὸν μου τὸν Ἰσραήλ.

7 Τότε Ἡρώδης λάθρα¹³ καλέσας τοὺς μάγους² ἠκρίβωσεν¹⁴ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος⁵, 8 καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλέεμ¹ εἶπεν· Πορευθέντες Ἦ ἐξετάσατε¹⁵

⁵⁶ τίκτω, < 18 > synnyttää.

⁵⁷ παρθένος, -ου, (f., m.) < 15 > neitsyt.

⁵⁸ Ἐμμανουήλ, (m.) < 1 > Immanuel.

⁵⁹ μεθερμηνεύω, < 8 > kääntää (kieleltä toiselle).

⁶⁰ ὕπνος, -ου, (m.) < 6 > uni, nukkuminen.

⁶¹ προστάσσω, < 7 > määrätä, käskeä, antaa käsky.

¹ Βηθλέεμ, (f.) < 8 > Betlehem.

² μάγος, -ου, (m.) < 6 > tietäjä, noita.

³ ἀνατολή, -ῆς, (f.) < 11 > nousu (auringon t. tähden), auringonnousun suunta, itä, itämaat.

⁴ τίκτω, < 18 > synnyttää.

⁵ ἀστήρ, -έρος, (m.) < 24 > tähti.

⁶ ταράσσω, < 17 > sekoittaa, saattaa hämminkiin, tehdä levottomaksi, järkyttää, (pass.) hämmästyä.

⁷ ἐπυνθάνομαι, < 12 > kysellä, ottaa selvää, kyselemällä saada selville.

⁸ οὐδαμῶς, < 1 > ei suinkaan, ei missään tapauksessa.

⁹ ἐλάχιστος, -η, -ον, < 14 > pienin, vähäisin, vähäpätöinen, mitätön, vähemmän tärkeä.

¹⁰ ἡγεμών, -όνος, (m.) < 20 > ruhtinas, valtiias, maaherra.

¹¹ ἡγέομαι, < 28 > toimia johtajana, johtaa, (part.) johtaja, hallitsija.

¹² ποιμαίνω, < 11 > olla paimenena, paimentaa.

¹³ λάθρα, < 4 > salaa, salaisesti, kaikessa hiljaisuudessa.

¹⁴ ἀκρίβωω, < 2 > tehdä selväksi, tuntee perinpohjin, ottaa tarkoin selville.

¹⁵ ἐξετάζω, < 3 > tutkia tarkasti, ottaa selvää, tiedustella.

ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ

ἀκριβῶς¹⁶· περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὶ¹⁷ δὲ εὗρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως καὶ γὰρ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. 9 οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ⁵ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ³ προῆγεν¹⁸ αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἑστάθη ἐπάνω¹⁹ οὗ²⁰ ἦν τὸ παιδίον. 10 ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα⁵ ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα²¹. 11 καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας²² τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς²³ αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα²⁴, χρυσὸν²⁵ καὶ λίβανον²⁶ καὶ σμύρναν²⁷. 12 καὶ χρηματισθέντες²⁸ κατ' ὄναρ²⁹ μὴ ἀνακάμψαι³⁰ πρὸς Ἡρώδη δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν³¹ εἰς τὴν χώραν³² αὐτῶν.

ηρονομήσουσι³³ τὴν γῆν.

6 μακάριοι οἱ πεινῶντες³⁴ καὶ διψῶντες³⁵ τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται³⁶.

7 μακάριοι οἱ ἐλεήμονες³⁷, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.

8 μακάριοι οἱ καθαροὶ³⁸ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται.

9 μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί³⁹, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται.

10 μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν⁴⁰ δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

11 μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν⁴¹ ὑμᾶς καὶ διώξωσιν καὶ εἴπωσιν πᾶν ἄπονηρὸν καθ'

¹⁶ ἀκριβῶς, < 9 > tarkoin, huolellisesti.

¹⁷ ἐπὶ, < 3 > kun.

¹⁸ προῶ, < 20 > viedä eteenpäin, viedä ulos, kulkea edellä, mennä edeltä, etukäteen.

¹⁹ ἐπάνω, < 19 > päällä, yli, yläpuolella.

²⁰ οὗ, < 25 > jossa, missä, jonne, johon, minne.

²¹ σφόδρα, < 11 > suuresti, suuressa määrin, kovasti, erittäin.

²² Μαρία, -ας, Μαριάμ, (f.) < 54 > Maria.

²³ θησαυρός, -οῦ, (m.) < 17 > säilytyspaikka, aarrearkku, aarrekkamio, varasto, aarre.

²⁴ δῶρον, -ου, (n.) < 19 > lahja.

²⁵ χρῦσός, -οῦ, (m.) < 10 > kulta.

²⁶ λίβανος, -ου, (m.) < 2 > suitsuke.

²⁷ σμύρνα, -ης, (f.) < 2 > mirha, mirhapuun pihka.

²⁸ χρηματίζω, < 9 > ilmoittaa, antaa nimi, nimitellä jtk, (pass.) saada ilmoitus, saada ohje.

²⁹ ὄναρ, (n.) < 6 > uni, uneksiminen, unennäkeminen, κατ' ὄναρ: unessa.

³⁰ ἀνακάμπτω, < 4 > kääntyä takaisin, palata.

³¹ ἀναχωρέω, < 14 > mennä kauas, mennä pois, häipyä, palata.

³² χώρᾱ, -ας, (f.) < 28 > alue, seutu.

³³ κληρονομέω, < 18 > periä, olla perillinen, saada haltuunsa, ottaa haltuunsa.

³⁴ πεινάω, < 23 > olla nälkäinen, tuntee nälkää.

³⁵ διψᾶω, < 16 > tuntee janoa, olla janoinen.

³⁶ χορτάζω, < 16 > ruokkia, ravita, (pass.) tulla ravituksi, syödä kylläkseen.

³⁷ ἐλεήμων, -ον, < 2 > säälivä, laupias, armahtava.

³⁸ καθαρός, -ά, -όν, < 27 > puhdas, viaton, vilpitön (sydän).

³⁹ εἰρηνοποιός, -όν, < 1 > rauhaa rakentava, (subst.m.) rauhantekijä.

⁴⁰ ἕνεκα = ἕνεκεν, εἴνεκεν, < 24 > tähden, vuoksi.

⁴¹ ὀνειδίζω, < 9 > pilkata, solvata, herjata.

ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ

ὕμῶν ψευδόμενοι⁴² ἕνεκεν¹⁰ ἑμοῦ. 12 χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε⁴³, ὅτι ὁ μισθὸς⁴⁴ ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

13 Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἄλας⁴⁵ τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹⁵ μωρανθῇ⁴⁶, ἐν τίνι ἀλισθῆσεται⁴⁷; εἰς οὐδὲν ἰσχύει⁴⁸ ἔτι εἰ μὴ ῥβληθὲν ἔξω ῥ καταπατεῖσθαι⁴⁹ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

14 Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι⁵⁰ ἐπάνω⁵¹ ὄρους κειμένη⁵². 15 οὐδὲ καίουσιν⁵³ λύχνον⁵⁴ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον⁵⁵ ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν⁵⁶, καὶ λάμπει⁵⁷ πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. 16 οὕτως λαμψάτω²⁷ τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

17 Μὴ νομίσητε⁵⁸ ὅτι ἦλθον καταλῦσαι⁵⁹ τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι²⁹ ἀλλὰ πληρῶσαι· 18 ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ⁶⁰ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα⁶¹ ἐν ἡ μία κεραία⁶² οὐ μὴ παρέλθῃ³⁰ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. 19 ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων⁶³ καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος³³ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. 20 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ῥ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη ῥ πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

21 Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις⁶⁴. Οὐ φονεύσεις⁶⁵. ὃς δ' ἂν φονεύσῃ³⁵, ἔνοχος⁶⁶

⁴² ψεύδομαι, < 12 > valehdella.

⁴³ ἀγαλλιᾶω, < 11 > iloita, riemuita.

⁴⁴ μισθός, -οῦ, (m.) < 29 > palkka.

⁴⁵ ἄλας, -ατος, (n.) < 8 > suola.

⁴⁶ μωραίνω, < 4 > olla tyhmä t. hullu, (pass.) tulla tyhmäksi, menettää makunsa t. tehonsa.

⁴⁷ ἀλίζω, < 2 > suolata, saada suolaiseksi.

⁴⁸ ἰσχύω, < 28 > olla voimakas, olla voimissaan, olla terve, kelvata.

⁴⁹ καταπατέω, < 5 > talloa, polkea jalkoihinsa.

⁵⁰ κρύπτω, < 19 > kätkeä, piilottaa, (pass.) piiloutua, olla piilossa, olla näkymättömissä.

⁵¹ ἐπάνω, < 19 > päällä, yli.

⁵² κείμαι, < 24 > maata, olla pitkällään, olla jssak olotilassa, sijaita (paikkakunta).

⁵³ καίω, < 12 > sytyttää.

⁵⁴ λύχνος, -ου, (m.) < 14 > lamppu, öljylamppu.

⁵⁵ μόδιος, -ου, (m.) < 3 > vakka (tilavuusmitta, 8,75 l).

⁵⁶ λυχνία, -ας, (f.) < 12 > lampunjalka, öljylampun teline.

⁵⁷ λάμπω, < 7 > valaista, loistaa.

⁵⁸ νομίζω, < 15 > luulla, arvella, ajatella.

⁵⁹ καταλύω, < 17 > purkaa, hajottaa maan tasalle, hävittää, kumota, panna pois viralta.

⁶⁰ παρέρχομαι, < 29 > kulkea ohi, kulua (aika), kulua loppuun, hävitä.

⁶¹ ἰῶτα, (n.) < 1 > ioota, kreikan kirjaimiston i-kirjain.

⁶² κεραία, -ας, (f.) < 2 > pieni sarvi, kirjaimien kuuluva piirto.

⁶³ ἐλάχιστος, -η, -ον, < 14 > pienin, vähäisin, vähäpätöinen, mitätön, vähemmän tärkeä.

⁶⁴ ἀρχαῖος, -αία, -αῖον, < 11 > alkuperäinen, ikivanha, vanha, muinainen.

⁶⁵ φονεύω, < 12 > murhata, tappa.

⁶⁶ ἔνοχος, -ον, < 10 > syyllinen, tuomion alainen.

ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ

ἔσται τῆ κρίσει. 22 ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος⁶⁷ τῷ ἀδελφῷ ἢ αὐτοῦ ἔνοχος³⁶ ἔσται τῆ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἶπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ· Ῥακά⁶⁸, ἔνοχος³⁶ ἔσται τῷ συνεδρίῳ⁶⁹· ὃς δ' ἂν εἶπῃ· Μωρέ⁷⁰, ἔνοχος³⁶ ἔσται εἰς τὴν γέενναν⁷¹ τοῦ πυρός. 23 ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν⁷² σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον⁷³ κᾶκεῖ⁷⁴ μνησθῆς⁷⁵ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, 24 ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν⁴² σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου⁴³ καὶ ὑπάγε πρῶτον διαλλάγηθι⁷⁶ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἔλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν⁴² σου. 25 ἴσθι εὐνοῶν⁷⁷ τῷ ἀντιδίκῳ⁷⁸ σου ταχύ⁷⁹ ἕως ὅτου εἶ ἢ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ¹, μήποτε⁸⁰ σε παραδῶ ὁ ἀντίδικος⁸¹ τῷ κριτῇ⁸², καὶ ὁ ἢ κριτῆς⁵² τῷ ὑπηρέτῃ⁸³, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ· 26 ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν⁸⁴ ἕως ἂν ἀποδῶς τὸν ἔσχατον κοδράντην⁸⁵.

27 Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη· Οὐ μοιχεύσεις⁸⁶. 28 ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι⁸⁷ αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν⁵⁶ αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. 29 εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει⁸⁸ σε, ἐξελε⁸⁹ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ, συμφέρει⁹⁰ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῆ εἰς γέενναν⁴¹. 30 καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει⁵⁸ σε, ἔκκοψον⁹¹ αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ, συμφέρει⁶⁰ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου ἢ εἰς γέενναν⁴¹ ἀπέλθῃ¹.

31 Ἐρρέθη ἢ δέ· Ὁς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον⁹². 32 ἐγὼ

⁶⁷ ὀργίζω, < 8 > suuttuttaa, vihastuttaa, (pass.) suuttua, vihastua.

⁶⁸ Ῥακά, < 1 > = ῥαχά. herjaava nimitys, hullu, hölmö, pölkkyä.

⁶⁹ συνέδριον, -ου, (n.) < 22 > neuvosto, (juutalaisten) Suuri neuvosto, synedrium.

⁷⁰ μωρός, -ά, -όν, < 12 > tyhmä, älytön, ymmärtämätön, ajattelematon, typerä.

⁷¹ γέεννα, -ης, (f.) < 12 > Gehenna, Hinnomin laakso, helvetti.

⁷² δῶρον, -ου, (n.) < 19 > lahja.

⁷³ θυσιαστήριον, -ου, (n.) < 23 > (polttouhri)alttari.

⁷⁴ κᾶκεῖ, < 10 > ja siellä [καί, ἐκεῖ].

⁷⁵ μιμνήσκω, < 23 > muistuttaa, (pass.) muistaa.

⁷⁶ διαλλάσσομαι, < 1 > sopia jnk kanssa, tehdä sovinto.

⁷⁷ εὐνοέω, < 1 > olla myötämielinen, sovinnollinen.

⁷⁸ ἀντίδικος, -ου, (m.) < 5 > vastustaja (oikeudenkäynnissä), vihollinen.

⁷⁹ ταχύ, < 12 > pian, viivyttlemättä.

⁸⁰ μήποτε, < 25 > ettei, jottei.

⁸¹ ἀντίδικος, ου, (m.) < 5 > vastustaja (oikeudenkäynnissä), vihollinen.

⁸² κριτής, -ου, (m.) < 19 > tuomari, riitojen ratkaisija.

⁸³ ὑπηρέτης, -ου, (m.) < 20 > palvelija.

⁸⁴ ἐκεῖθεν, < 27 > sieltä.

⁸⁵ κοδράντης, -ου, (m.) < 2 > neljännesassi (pieni roomalainen raha), ropo, (kupari)kolikko.

⁸⁶ μοιχεύω, < 15 > tehdä aviorikos.

⁸⁷ ἐπιθυμέω, < 16 > himoita, tehdä mieli jtk.

⁸⁸ σκανδαλίζω, < 29 > vietellä, saattaa lankeamaan syntiin, loukata, suuttuttaa.

⁸⁹ ἐξαιρέω, < 8 > ottaa pois, repäistä irti.

⁹⁰ συμφέρω, < 15 > kantaa t. koota yhteen, (yksipers.) συμφέρει: olla hyödyksi, olla parempi.

⁹¹ ἐκκόπτω, < 10 > hakata pois, kaataa (puu), katkaista, leikata irti.

⁹² ἀποστάσιον, -ου, (n.) < 3 > erokirja.

δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ πᾶς ὁ ἀπολύων ἡ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτός⁹³ λόγου πορνείας⁹⁴ ποιεῖ αὐτήν ἡ μοιχευθῆναι⁹⁵, καὶ ὅς ἐάν ἀπολελυμένην γαμήσῃ⁹⁶ μοιχᾶται⁹⁵.

33 Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις⁹⁶. Οὐκ ἐπιορκήσεις⁹⁷, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὄρκους⁹⁸ σου. 34 ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι⁹⁹ ὅλως¹⁰⁰. μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ. 35 μήτε ἐν τῇ γῆ, ὅτι ὑποπόδιόν¹⁰¹ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ. μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως. 36 μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης⁷⁰, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα¹⁰² λευκὴν ἡ ποιῆσαι ἢ μέλαιναν¹⁰³. 37 ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὐ οὐ. τὸ δὲ περισσὸν¹⁰⁴ τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστὶν.

38 ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη. Ὁφθαλμὸν ἀντί¹⁰⁵ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα¹⁰⁶ ἀντί⁷⁶ ὀδόντος⁷⁶. 39 ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι¹⁰⁷ τῷ πονηρῷ. ἀλλ' ὅστις σε ἡ ραπίζει¹⁰⁸ ἡ εἰς τὴν δεξιὰν ἡ σιαγὼνα¹⁰⁹, στρέψον¹¹⁰ αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. 40 καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά¹¹¹ σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. 41 καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει¹¹² μίλιον¹¹³ ἔν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο. 42 τῷ αἰτοῦντί σε ἡ δός, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανίσασθαι¹¹⁴ μὴ ἀποστραφῆς¹¹⁵.

43 ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη. Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹¹⁶ σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. 44 ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ἡ ὑμῶν καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ ἡ τῶν διωκόντων ὑμᾶς. 45 ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἡ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ

⁹³ παρεκτός, < 3 > lukuunottamatta, sitäpaitsi, paitsi.

⁹⁴ πορνεία, -ας, (f.) < 25 > haureus, luvaton sukupuoli-suhde.

⁹⁵ γαμέω, < 28 > avioitua, mennä naimisiin.

⁹⁶ ἀρχαῖος, -αία, -αῖον, < 11 > alkuperäinen, ikivanha, vanha, muinainen.

⁹⁷ ἐπιορκέω, < 1 > vannoa väärä vala.

⁹⁸ ὄρκος, -ου, (m.) < 10 > vala.

⁹⁹ ὁμνύω, < 26 > vannoa.

¹⁰⁰ ὅλως, < 4 > yleensä, yleisesti ottaen, periaatteessa, μὴ ὅλως: älä ensinkään, älä lainkaan.

¹⁰¹ ὑποπόδιον, -ου, (n.) < 7 > valtaistuimen edessä oleva koroke istujan jalkoja varten, jalkajakkara.

¹⁰² θρίξ, τριχός, (f.) < 15 > karva, hius, (mon.) hiukset.

¹⁰³ μέλας, μέλαινα, μέλαν, < 3 > musta, tumma, synkkä.

¹⁰⁴ περισσός, -ή, -όν, < 6 > tavallista enemmän, yli tavallisen määrän, yltäkyllin, enemmän.

¹⁰⁵ ἀντί, < 22 > sijasta, sijaan, puolesta.

¹⁰⁶ ὀδός, ὀδόντος, (m.) < 12 > hammas.

¹⁰⁷ ἀντίστημι, < 14 > vastustaa, tehdä vastarintaa.

¹⁰⁸ ραπίζω, < 2 > lyödä kepillä t. raipalla, lyödä kämmenellä, antaa korvapuusti.

¹⁰⁹ σιαγών, -όνος, (f.) < 2 > leukaluu, poskiluu, poski.

¹¹⁰ στρέφω, < 21 > kääntää.

¹¹¹ χιτῶν, -ῶνος, (m.) < 11 > alusvaate, aluspaita, ihokas, (mon.) vaatteet.

¹¹² ἀγγαρεύω, < 3 > ottaa pakolla, pakottaa suorittamaan palveluksia.

¹¹³ μίλιον, -ου, (n.) < 1 > virsta, tuhat askelparia, roomalainen peninkulma (n. 1 500 m).

¹¹⁴ δανίζω, < 4 > lainata, antaa lainaksi, (med.) ottaa lainaksi, pyytää lainaksi.

¹¹⁵ ἀποστρέφω, < 9 > kääntää pois, kääntyä, (med. ja pass.) kääntyä pois, kääntää selkensä.

¹¹⁶ πλησίον, < 17 > lähellä, lähelle, lähimmäinen, toinen ihminen.

ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ

ἀνατέλλει¹¹⁷ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει¹¹⁸ ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους¹¹⁹. 46 ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν¹⁴ ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹²⁰ τὸ αὐτὸ ποιῶσιν; 47 καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν¹²¹ ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ ἔθνικοι¹²² τὸ αὐτὸ ποιῶσιν; 48 Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι¹²³ ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός⁹³ ἐστιν

¹¹⁷ ἀνατέλλω, < 9 > antaa nousta, nousta.

¹¹⁸ βρέχω, < 7 > kastella, antaa sataa, sataa.

¹¹⁹ ἄδικος, -ον, < 12 > väärämielinen, epäoikeudenmukainen, epärehellinen, vilpillinen.

¹²⁰ τελώνης, -ου, (m.) < 21 > publikaani, tullimaksujen ja verojen kerääjä.

¹²¹ περισσός, -ή, -όν, < 6 > tavallista enemmän, yli tavallisen määrän, yltäkyllin, enemmän.

¹²² ἔθνικός, -ή, -όν, < 4 > pakanallinen, (subst.m.) vieraan kansan jäsen, pakana.

¹²³ τέλειος, -α, -ον, < 19 > täydellinen.

KATA MAΘHAION